



ენათმეცნიერება, ლიტერატურათმცოდნეობა

თურქულის, როგორც მეორე უცხო ენის შესწავლისას,
ქართველთა მიერ დაშვებული საერთო
შეცდომები და აღმოფხვრის გზები

ზეინაბ ახვლედიანი

ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო
უნივერსიტეტის ასისტ. პროფესორი,
საქართველო, 6010. ბათუმი, ნინოშვილის ქ. 32/35
+995555007746. zeinab.akhvlediani@bsu.edu.ge
ORCID 0000-0002-1099-0955

აბსტრაქტი

პირველ უცხოურ ენად წოდებული ინგლისურის კვალდაკვალ, მეორე უცხო ენის შესწავლამ არჩევით საგნებს შორის მეტად ხშირი სახე მიიღო. თუკი აქამდე მეორე უცხო ენის არჩევისას უპირატესობა ევროპულ ენებს ენიჭებოდა, ბოლო წლებში, თურქეთ-საქართველოს შორის არსებული ურთიერთობების საფუძველზე, მეორე ენებს შორის თურქულის ენის არჩევამ პრიორიტეტული ადგილი დაიჭირა.

ენის შესწავლა რთული და მრავალმხრივი პროცესია. ამ პროცესში ენის შემსწავლელის მიერ შეცდომების დაშვება პროცესის განუყოფელი და ბუნებრივი ნაწილია. შეცდომის გამომწვევი მიზეზები შეიძლება იყოს მრავალი სახის. შეიძლება იყოს გამოწვეული როგორც მშობლიური ენის ან ნებისმიერი უცხო ენის გავლენით, ასევე სასწავლო პროცესის არასწორი წარმართვით. როგორც ანკეტურმა კვლევამ გვიჩვენა, მიუხედავად ენის შესწავლის დღევანდელი შესაძლებლობებისა, რომელიც ენის შესწავლისადმი ძველებური გრამატიკულ-მთარგმნელობითი მიდგომის სერიოზულ ალტერნატივას წარმოადგენს, დღემდე

აღმოუფხვრელი რჩება რიგი პრობლემები, რომელიც უცხო ენაზე კომუნიკაციის ხელისშემშლელ ფაქტორად გვევლინება.

ჩემი კვლევის საგანს ენის შესწავლის და მიღებული ცოდნის პრაქტიკაში გამოყენების თანამედროვე შესაძლებლობების ფონზე, ანკეტური კვლევის საფუძველზე, არჩევით საგნებში თურქულის, როგორც მეორე ენის შემსწავლელ ქართველთა მიერ ყველაზე ხშირად დაშვებულ, საერთო შეცდომებზე მსჯელობა და შესაძლო აღმომფხვრელ გზებზე ორიენტირება წარმოადგენს. კვლევის სამიზნე დონედ არჩეული იქნა A2, ანუ ელემენტარული დონე, მონაწილეობა მიიღო უნივერსიტეტის თურქული ენისა და ლიტერატურის სპეციალობის არმქონე, არჩევით საგნებში თურქული ენის, როგორც მეორადი ენის შემსწავლელმა 26 სტუდენტმა.

ანკეტური კვლევის შედეგად გამოვლენილმა საერთო შეცდომათა ნათელმა სურათმა შემდეგი ამოცანის წინაშე დაგვაყენა, ენის სწავლებისას პირველ რიგში სხვა გარემო-სასწავლო ფაქტორებთან ერთად აუცილებელია მშობლიურ და შესასწავლ ენათა შეპირისპირებითი სწავლება, განსაკუთრებული ყურადღების გამახვილება და ორიენტირება იმ გრამატიკულ-ლექსიკურ ფაქტორებსა და მოსალოდნელ შეცდომებზე, რომელიც ცნობიერებაში ღრმად ჩაბეჭდილი მშობლიური ენის გავლენას უკავშირდება.

საძიებო სიტყვები: მეორე ენის შესწავლა; საერთო შეცდომები; სხვა ენების გავლენა; კომუნიკაციის ხელისშემშლელი ფაქტორები; შეპირისპირებითი სწავლება.

შესავალი

ინგლისური ენის ყველაზე მოთხოვნად ენად აღიარება მსჯელობის საგანს აღარ წარმოადგენს და დღეს, მუდმივად მზარდ საერთაშორისო ვაჭრობისა თუ ტურიზმის სფეროში, შრომის ბაზარზე კონკურენტუნარიანობას ზრდის ფონზე, დამეთანხმებით რამდენად აუცილებელი და წარმატების მომტანია ინგლისურის გარდა სხვა ენების ფლობა. საქართველო-თურქეთის ორმ-

ხრივი ურთიერთობების სტრატეგიულმა ზრდამ, რომელიც აბსოლუტურად ყველა სფეროს შეეხო, ძალიან ბევრი ახალგაზრდას მისცა ბიძგი თურქულის მეორე უცხო ენად არჩევის აუცილებლობისკენ.

ენის შესწავლა ურთულესი და მრავალმხრივი პროცესია და ეს პროცესი შემსწავლელისგან უდიდეს ნებისყოფასა და შრომას მოითხოვს. ცნებები ენის დაუფლება და ენის სწავლა ხშირად სინონიმებად მოიაზრება, თუმცა ისინი ერთმანეთისგან განსხვავდებიან. როდესაც ლაპარაკია ენის დაუფლებაზე, იგულისხმება მისი უნებლიე, არაცნობიერი ათვისება, მაშინ, როდესაც ენის სწავლისას იგულისხმება გაცნობიერებული, ნებაზე დაფუძნებული ენის ათვისების პროცესები (შავერდაშვილი, ფიცხელაური, რამიშვილი, გვასალია, 2014:21).

პირველ შემთხვევა, როცა გაუაზრებლად ხდება მეორე ენის შესწავლა, მაგალითად სხვა ქვეყანაში გადასვლის საფუძველზე, ბავშვის მიერ თანატოლთა წრეში კომუნიკაციის სახით ენის უნებლიე დაუფლება, რომელიც შედარებით მარტივ და „უმტკივნეულო“ პროცესს წარმოადგენს, ხოლო მეორე შემთხვევაში, როცა საქმე გვაქვს შემსწავლელის მიერ გააზრებულად, გარკვეული მიზნის ფეხდაფეხ, დროის კონკრეტულ მონაკვეთებში გაკვეთილის სახით განათლების მიღების პროცესს, ეს პროცესი თავისთავად ცხადია, დიდ ძალისხმევას მოითხოვს და პროცესის მიმდინარეობა გარდა ზოგადი სოციალური და ფსიქოლოგიური ფაქტორებისა, დამოკიდებულია ერის ცნობიერებაში ღრმად ჩაბეჭდილი დომინანტი მშობლიური ენის ლინგვისტურ სტრუქტურებზე, ანუ ენის შესწავლის ეროვნულ ფაქტორებზე.

უკვე აღარავინ დაობს იმაზე, რომ პოზიტიურ გარემოს, აქტივობებს, სახალისო თამაშებს, მოსწავლეზე მორგებულ სილაბუსებს, აუდიო მასალებს, ზეპირ კომუნიკაციებს და სწავლებისადმი თანამდროვე მიდგომებს, სერიოზული მუხტი შემოაქვთ სწავლების პროცესში და ენისადმი ძველებური გრამატიკულ-მთარგმნელობითი მიდგომის სერიოზულ ალტერნატივას წარმ-

ოადგენს. სწორედ ასეთი მიდგომის გამოძახილია თანამედროვე სახელმძღვანელოები, სადაც გრამატიკა, ცალკე თემად აღარ გვევლინება, უფრო მეტიც, სახელმძღვანელოს თავი სოციუმში არსებული თემების უცხო ენაში ასახვას ემსახურება და გრამატიკა „შეპარვით“ არის წარდგენილი. უმეტესწილად სავარჯიშოები მოცემული ტექსტების განხილვას წარმოადგენს და გრამატიკა მხოლოდ სინტაქსურ-მორფოლოგიურ კონსტრუქციების სახით არის წარმოდგენილი.

მოსმენა, ლაპარაკი, კითხვა, წერა - ენის შესწავლის გზით 4 უნარის განვითარება ერთ საერთო მიმართულებას ემსახურება, ესაა კომუნიკაციისადმი მიმავალი გზა, რომელიც ადამიანის კარიერული წინსვლის წინაპირობას წარმოადგენს. სოციუმში დამკვიდრება, ნებისმიერი სფეროსადმი ლტოლვა, მიზნის მისაღწევად განხორციელებული ნებისმიერი ღონისძიება პირდაპირპროპორციულია კომუნიკაციური უნარების განვითარებასთან. განსაკუთრებით ურთულეს ამოცანას კი წარმოადგენს უცხო ენაზე კომუნიკაცია, რომელიც ეფუძნება შინაგანი არსის სხვა ენაზე გამოხატვისა და ინტერპეტაციის უნარს. უცხო ენაზე ინტერპრეტაციის უნარის შემუშავების წინაპირობას კი ენის შესწავლის ურთულესი გზა წარმოადგენს, რომელსაც შემსწავლელი, საკუთარი და შესასწავლი ენისა და კულტურის შეპირისპირება-შესწავლის საფუძველზე გადის.

შეცდომათა დაშვება ენის სწავლების გარდაუვალ ნაწილად გვევლინება. როგორც შეცდომის გამომწვევი მიზეზები, ასევე შეცდომის ტიპები შეიძლება იყოს მრავალი სახის. შეცდომა შეიძლება იყოს გამოწვეული როგორც მშობლიური ენის ან ნებისმიერი უცხო ენის გავლენით, ასევე სასწავლო პროცესის არასწორი წარმართვით. გარდა ამისა, აუცილებელია ენის შემსწავლელმა იცოდეს, რომ მასწავლებელი და სახელმძღვანელო, მხოლოდ სასწავლო პროცესის მიმართულებას, ანუ საწყისს წარმოადგენს და აუცილებელია, რომ ენის შემსწავლელი მხოლოდ გაკვეთი-

ლით არ შემოიფარგლოს და დაეწაფოს ამ ენაზე ლიტერატურას, მუსიკას, ფილმებს, ტელეგადაცემებს.

ენათმეცნიერების მიხედვით, ენობრივი შეცდომები ორ ჯგუფად იყოფა: ინტრალინგვური (შიდაენობრივი) და ინტერლინგვური (ენათაშორისი). ენათშორისი შეცდომები ხორციელდება მოსწავლის მიერ მშობლიურ ენაში არსებული წესების სამიზნე ენაში გამოხატვის შედეგად. შიდაენობრივი შეცდომები კი გამოწვეულია ენის სტრუქტურული თავისებურებების: მორფოლოგიური, ფონემური, სინტაქსური, ლექსიკური და სემანტიკური ასპექტების შესახებ მოსწავლის ცოდნის ნაკლებობით (Gökçebağ, 2018:5).

მორფოლოგიურ შეცდომებს, რომლებიც დაკავშირებულია ენის სტრუქტურულ თავისებურებებთან: კონსტრუქციულ აფიქსებთან, ფლექსიურ აფიქსებთან, ბრუნვის ნიშნებთან, ხმოვანთანხმოვანთა ჰარმონიასთან, „კარგ შეცდომებს“ უწოდებენ, რადგან პირდაპირ გავლენას არ ახდენენ კომუნიკაციაზე. ასეთი შეცდომები სასწავლო პროცესის განუყრელი ნაწილია და მიუთითებს იმ ფაქტზე, რომ სტუდენტები ჯერ კიდევ სწავლის პროცესში არიან და ცოდნის მიღება ჯერ არ დაუსრულებიათ.

სინტაქსურ-სემანტიკური შეცდომები კი, თავის მხრივ, არის შეცდომები, რომლებიც დაკავშირებულია ენის სინტაქსურ და სემანტიკურ სტრუქტურასთან. სინტაქსური და სემანტიკური შეცდომების გარდა ამ ჯგუფში შედის ლექსიკური შეცდომებიც. ასეთი ტიპის შეცდომები, დიდი ალბათობით წინადადების არსს ზიანს აყენებენ, რაც კომუნიკაციის განვითარების შეფერხებას იწვევს. ამ მხრივ, ენობრივი კომუნიკაციის თვალსაზრისით, ამ ჯგუფში შემავალი შეცდომები კლასიფიცირდება როგორც „ცუდი შეცდომები“ (Gökçebağ, 2018:7).

როგორც ვხედავთ, უცხო ენის შესწავლა ურთულეს პროცესს წარმოადგენს და ამ პროცესის დროს რომ მრავალ სირთულეს შეიძლება წააწყდეს ენის შემსწავლელი, საკამათო თემას არ წამოადგენს. ამ პრობლემების სათავეს შესასწავლი ენის სირთულე

ლები, მშობლიური ენის, გარემოს, სასწავლო პროცესის ზემოქმედება წარმოადგენს. მიუხედავად იმისა, რომ ენის შესწავლის პროცესის გამარტივებასთან დაკავშირებით ბევრი ნაშრომი დაიწერა, მიუხედავად იმისა, რომ სხვადასხვა მეთოდი და ტექნიკა იქნა გამოყენებული, ენის შესწავლაში პრობლემები მაინც იჩენს თავს. თუმცა ამ პრობლემების თავშივე განსაზღვრა და შესაბამისი მეთოდებისა და ტექნიკის გამოყენება თან სწავლის პროცესს და შემსწავლელის საქმეს გამარტივებს. ამიტომ პირველ რიგში საჭიროა პრობლემების დაფიქსირება, მიზეზების ძიება და აღმომგზვრელი ღონისძიებების გატარება.

ჩემი განხილვის თემას მეორე უცხო ენის არჩევის საფუძველზე, თურქული ენის შემსწავლელ ქართველთა მიერ დაშვებულ შეცდომებზე ორიენტირება, ყველაზე ხშირად დაშვებულ საერთო შეცდომათა შესაძლო მიზეზების პოვნა და აღმომგზვრელ ღონისძიებებზე მუშაობა წარმოადგენს.

ამ საკითხზე ჩემი ინტერესი წლების განმავლობაში უნივერსიტეტის ქართველ სტუდენტთა მიერ, არჩევითი თურქული ენის შესწავლის პროცესში, ტესტური გამოცდის დროს დაშვებულ საერთო შეცდომებზე დაკვირვებამ განაპირობა. არსებულ ყველაზე ხშირ და საერთო სახის შეცდომათა თვალსაჩინოებისა და დაფიქსირების უზრუნველყოფა ანკეტური კვლევის საფუძველზე განხორციელდა.

კვლევაში მონაწილეობა მიიღო შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტის 26 სტუდენტმა, რომელთა სპეციალობას თურქული ენა არ წარმოადგენს და სავალდებულო ინგლისურის შემდგომ, არჩევით საგნად, მეორე უცხო ენად თურქული აირჩიეს; სამიზნე დონედ კი არჩეული იქნა A2. ასეთი არჩევანი განაპირობა: 1. იმ ფაქტმა, რომ ორიენტს წარმოადგენს მხოლოდ ის ენის შემსწავლელეები, რომელთა ენის შესწავლის პროცესი კვირაში შეზღუდული სახით, მხოლოდ 3-4 საათით შემოიფარგლება, 2. არჩევითი ენის შესწავლა 4 სემესტრს მოიცავს და ა2 საბაზისო დონეს გადის ყველა ენის ამომრჩეველი.

აქვე კიდევ ერთხელ მინდა აღვნიშნო, რომ გამოკითხვაში მონაწილეობას არ ღებულობენ თურქული ენისა და ლიტერატურის სპეციალობის სტუდენტები, რომლებისთვისაც თურქული ენა ძირითად სპეციალობას წარმოადგენს და შესაბამისად, საბაკალავრო და სამაგისტრო პროგრამებზე თურქულ ენის სწავლებას სხვადასხვა საგნებით და ყოველდღიურად დატვირთული გრაფიკით გადიან.

შესაბამისად, მათი გამოკითხვა წარმოგვიდგენს მეორე უცხო ენად თურქული ენის ამომრჩეველთა მიერ, პროგრამით გათვალისწინებული განათლების შედეგს, გვაძლევს საშუალებას ვიმსჯელოთ ხშირად დაშვებულ, საერთო შეცდომებზე, არსებული შეცდომების არსსა და მისი შესაძლო აღმოფხვრის გზებზე.

კვლევის მიზანია

1. თურქული ენის საბაზო საფეხურზე მყოფი ქართველი სტუდენტებისა და მსმენელების ყველაზე ხშირად დაშვებულ მართლწერით და საერთო მორფოლოგიურ-სინტაქსურ შეცდომებზე ფოკუსირება-დადგენა;
2. არსებული შეცდომების მიზეზებზე მსჯელობა;
3. შეცდომების აღმომფხვრელ გზებსა და ღონისძიებებზე მსჯელობა.

მეთოდი

წერილობითი, ანკეტური კვლევა. ანკეტაში მოცემულია:

1. ჩასასმელი წინადადებები, ა1-ა2 დონის გრამატიკული მასალიდან, რომელიც ენის შემსწავლელის მიერ დაშვებული გრამატიკული შეცდომების დაფიქსირების საშუალებას იძლევა;
2. პატარა თემები, რითაც ენის შემსწავლელთა მიერ უცხო ენაზე აზრის ჩამოყალიბების, წერითი უნარების შესაძლებლობების შეფასების საშუალება გვეძლევა.

N	შეავსეთ გამოტოვებული ადგილები	შეადგინეთ მცირე ზომის ტექსტები
1.	1. Ben okulda degil...	hobim
2.	Siz kaç kişi.....?	
3.	Senin kaç kardeş..... ?	
4.	Sizin telefon..... mu?	
5.	Eviniz katta?	
6. yaşındasın?	
7.	O benim çocukluk arkadaş....	
8.	Onun hala.... İstanbulda yaşıyor.	
9.	Senin dolap..... ne var?	
10.	Ablam bir klinikte veteriner... yapıyor.	
11.	Şehrinizde kira.... ev arıyorum	
12.	Ben her sabah okula git.....	
13.	Dersin ne zaman başla.....?	
14.	En çok kim..... özölüyorsun?	
15.	kendi araba... binip yola çıktı	Gelecek planlarınız ne?
16.	Balkon..... çiçekler çok güzel.	
17.	Bu sınıf..... öğrenciler farklı ülkelerden geliyor	

18.	Televizyon kumanda.... bozuk.	
19.	Biz arkadaşım..... ev..... gidiyoruz	
20.	Seza kardeş..... oda..... girdi.	
21.	Arkadaşım... hiç akrabaları	
22.	(siz) Arkadaşlarınızla kavga et.....!	
23.	(Biz) Haydi, hep birlikte bir dünya turuna çık.....	
24.	Lütfen, odamızı temiz tut....	
25.	Geçen hafta sinemaya git.....mi?	
26.	Dün hava soğuk	
27.	Dün hava soğuk	
28.	Haberlerde duydum, dün Türkiyede deprem ol.....	Hayatınızdaki en önemli gün
29.	Gelecek yıl yeni ev al.....	
30.	Ben akşamları hiç dışarı çık.....	
31.	Ahmet asla sigara iç.....	
32.	Uyu..... önce mutlaka kitap okuyorum	
33.	biraz televizyon izle..... sonra uyudum.	

34.	Ayşe çok çalıştı ama sınavı geç.....	
35.	Hasta olduğum için gel.....	
36.	Çok sıcak, pencere aç..... misiniz?	
37.	Size nasıl yardımcı?	
38.	Ablam hemşire ol..... çalışıyor	
39.	Şapkasını çıkar..... masanın üzerine koydu.	
40.	Yarın yurt dışına git..... için çok heyecanlıyım	
41.	Üniversiteye ilk gel..... gün onu bahçede görmüştüm	
42.	Doğ..... ve büyü..... ülke Gürcistandır.	

შედეგი

1. ქართველების ყველაზე სუსტ წერტილად ბრუნვის ნიშანი დაფიქსირდა. როგორც ვიცით, ქართულ ენაში მიმართულება და ადგილზე ყოფნა „-ში“ ან „-ზე“ ნაწილაკებით გამოიხატება, რისი გავლენაც საკმაოდ მკაფიოდ აისახა ანკეტურ ნაშრომებში. მონაწილეთა დიდი უმრავლესობა საკუთარი ენის გავლენით უშვებს ისეთ შეცდომებს, როგორცაა: „kendi arabasın-da binip yola çıktı“, მაშინ როცა, „da“ ნაწილაკი თურქულ ენაში მხოლოდ ადგილზე ყოფნის გამოიხატველი ბრუნვის ნიშანია. მიმართულების აღსანიშნავად კი თურქები იყენებენ -a ბრუნვის ნიშანს, მაგ: „kendi arabasın-a binip yola çıktı“. ქართველები კი, როგორც ანკეტური მონაცემები გვიჩვენებს, საკუთარ ენობრივ კონსტრუქ-

ციებზე დაყრდნობით, მიმართულებითი ნაწილაკის ნაცვლად ადგილობრივი ბრუნვის ნიშანს იყენებენ. ანკეტური მონაცემების მიხედვით, ქართველებში გაუგებრობას იწვევს კუთვნილებისა და ბრუნვის ნიშნის ერთად გამოყენებაც: ნაცვლად araba-si-na, სადაც -si მესამე პირის კუთვნილების ნიშანს წარმოადგენს, ქართველების საკმაო რაოდენობას ეწერა შემდეგნაირად: kendi arabada binip..... შეცდომა ისევ მშობლიურ გრამატიკულ კონსტრუქციებს უკავშირდება, ქართულში კუთვნილებითი ნაწილაკის არარსებობა, ანკეტის მონაწილეთა საკმაო დიდ რაოდენობის მიერ დაწერილ წინადადებებშიც აისახა.

იგივე სახის შეცდომა ფიქსირდება შემდეგ წინადადებაშიც: „Biz arkadaşımızın evin-de gidiyoruz“, აქაც საკუთარი ენის გავლენა უდაოა.

2. ანკეტური მონაცემების მიხედვით სირთულეს წარმოადგენს ქართველებისთვის იზაფეთის წარმოებისას მსაზღვრელ-საზღვრულის ურთიერთობაც, მაგალითად, ნაცვლად სწორი ვარიანტისა Seza kardeşinin odasına girdi, ანკეტურ მონაცემებში შემდეგი შეცდომები დაფიქსირდა: Seza kardeşin odada girdi., ფიქსირდება ისევ ქართულის გავლენა, ქართული ნათესაობითი ბრუნვის -ის თურქული ადეკვატი გამოყენებული იქნა, თუმცა არ იქნა გამოყენებული კუთვნილების აღმნიშვნელი ნაწილაკი არც მსაზღვრელსა და არც საზღვრულზე, ამასთანავე არასწორად იქნა შერჩეული ბრუნვის ნიშანიც. ასევე ხშირად დაფიქსირდა კუთვნილებითი ნაწილაკის არგამოყენებაც: Senin dolapta ne var?. ამ შეცდომებსაც იგივე ახსნა შეიძლება მოვუძებნოთ, ქართული ენაში მართალია ნათესაობითი ბრუნვა არსებობს, თუმცა კუთვნილებაში მყოფ ობიექტს კუთვნილების აღმნიშვნელი ნაწილაკი არ ემატება.

3. ანკეტურმა მონაცემებმა ფართე დროის (geniş zaman) აღქმა-გამოყენების საკითხშიც არსებული სირთულებების წინაშე დაგვაყენა. მართალია გაკვეთილის პროცესში ფართე დროის გამოყენების არეალი (ყოველდღიური საქმიანობა, ზრდილობი-

ანი ფორმა), რომლის ქართული ადეკვატი მხოლოდ ახლანდელი დროა, ენის შემსწავლელთათვის თითქოს გასაგებია, თუმცა ანკეტურ ნაშრომებში, მხოლოდ ერთეულების მიერ იქნა გამოყენებული ეს დრო. ანკეტის მონაწილეთა უდიდესი ნაწილი, ფართე დროის ნაცვლად ახლანდელი დროის გამოყენებას ამჯობინებს როგორც გრამატიკული ტესტების შევსებისას, ასევე თავისუფალი თემებში წერილობით თხრობის დროს.

4. საერთო შეცდომებს შორის განსაკუთრებული ადგილი დაიჭირა -dik, -acak კუთვნილებითსუფიქსიანი მასდარის შეცდომით გამოყენებამ, უფრო ხშირ შემთხვევაში კი გამოყენებლობის ფაქტმა. ანკეტის მონაწილეების უდიდესმა ნაწილმა ზემოაღნიშნული საკითხი ან არასწორად, ან საერთოდ ვერ გამოიყენა ვერც ჩასასმელ მაგალითებში და ვერც წერილობით თხრობაში. როგორც ენის მცოდნეები დამეთანხმებიან, dik, -acak კუთვნილებითსუფიქსიანი მასდარი ქართული კავშირების: რომ, რათა, ვინც, რაც, რომელიც, როგორიც, სადაც, საიდანაც, საითკენაც, როდესაც და ა.შ. თურქულ ადეკვატს წარმოადგენს. ქართული ენის რთულ ქვეწყობილ წინადადებებში, დამოკიდებული წინადადება მთავარის განმსაზღვრელს წარმოადგენს და ხშირ შემთხვევაში აზრი კავშირების საშუალებით ორი წინადადებითაა გამოხატული, თურქულ ვერსიაში კი ხშირ შემთხვევაში ერთი წინადადებაა წარმოდგენილი, სადაც მსაზღვრელს კუთვნილებითსუფიქსიანი DIK და ACAK მასდარი წარმოადგენს. მაგალითად, განვიხილოთ გამოტოვებული ადგილების შევსების საფუძველზე, ანკეტის მონაწილეთა მიერ აგებული თურქული წინადადებები და ვიმსჯელოთ არსებული შეცდომების წარმოშობის სავარაუდო მიზეზებზე:

1. გამოტოვებული ადგილების შევსების საფუძველზე სწორი წინადადების: „DOĞDUGUM VE BÜYÜDÜĞÜM ÜLKE GÜRCİSTANDIR“ (ქვეყანა, სადაც დავიბადე და გავიზარდე, საქართველო) შედგენა მონაწილეთა ძალიან მცირე ნაწილმა მოახერხა, დიდი უმრავლესობის მიერ შედგენილი წინადა-

დებები შემდეგნაირად გამოიყურება:

„ÜLKE, NEREDE DOĞDUM VE BÜYÜDÜM GÜRCİSTANDIR“. თურქული ენის მცოდნე ქართველები დამერწმუნებიან, რომ თურქული წინადადება აგებულია ქართული წინადადების სტრუქტურის ზუსტი კოპირების საფუძველზე;

2. სწორი ვერსია: „YARIN YURT DIŞINA GIDECEĞİM İÇİN ÇOK HEYECANLIYIM“ (აღელვებული ვარ, რადგან ხვალ საზღვარგარეთ მივდივარ) ასევე ძალიან მცირე ნაწილის მიერ იქნა წარმოდგენილი. ანკეტის მონაწილეთა დიდი უმრავლესობის მიერ შედგენილი წინადადებები შემდეგნაირია:

- a. YARIN YURT DIŞINA GIDIYORUM İÇİN ÇOK HEYECANLIYIM - არ იქნა გამოყენებული მასდარის ფორმა, ამასთანავე კავშირი და წინადადებათა ბმულობა არასწორად იქნა განხორციელებული.
- b. YARIN YURT DIŞINA GIDIYORUM VE ÇOK HEYECANLIYIM.
- c. YARIN YURT DIŞINA GIDIYORUM, ONUN İÇİN ÇOK HEYECANLIYIM.

როგორც ვხედავთ, ხშირ შემთხვევაში ქართველები ისევ საკუთარი ენის გავლენით მასდარის ფორმის გამოყენებას, კავშირების გამოყენების საფუძველზე, რთული ქვეწყობილი წინადადებების შედგენას ამჯობინებენ.

მსგავსი პრობლემა ფიქსირდება შემდეგ წინადადებაშიც: „Televizyon izledikten sonra uyudum“ (ცოტა ხანი ტელევიზორს ვუყურე, შემდეგ დავიძინე) სადაც კავშირს ბრუნვის ნიშანდართული *dık* მასდარი ანაცვლებს. ანკეტის მონაწილეთა დიდი უმრავლესობა ამ წინადადებას შემდეგნაირად წარმოგვიდგენს: biraz televizyon izledim, sonra uyudum.

მართალია, ეს წინადადება არ შეიძლება შეცდომად ჩაითვალოს, თუმცა სახეზეა ქართული ენის გავლენით ისევ კავშირიანი წინადადების შედგენა, თურქული წინადადების კონსტრუქციის, ანუ *dik* მასდარის წარმოება მხოლოდ ძალიან მცირე ნაწილში შემოღო.

5. შედარებით ნაკლებად, თუმცა მაინც საერთო სახე მიიღო აბსტრაქტული სახელების მაწარმოებელი „*lik*“ სუფიქსის გამოყენებლობამ: წინადადების „*Ablam bir klinikte veterinerlik yapıyor*“ (ჩემი და კლინიკაში ვეტერინარად მუშაობს), მეტად მცდარი თურქული ვერსიები იქნა წარმოდგენილი, მაგალითად: „*Ablam bir klinikte veterinerden yapıyor; Ablam bir klinikte veteriner yapıyor*“ და ა.შ. თუმცა აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ იგივე გრამატიკული დატვირთვის წინადადება: „*şehrinizde kiralık ev arıyorum*“ (თქვენს ქალაქში საქირავებელ სახლს ვეძებ) რაოდენ გასაკვირიც არ უნდა იყოს, აბსოლუტური უმრავლესობის მიერ სწორად იქნა დაწერელი, მხოლოდ რამდენიმე შეცდომას ჰქონდა ადგილი, რაც იმით შეიძლება აიხსნას, რომ ძალიან ბევრ სახლზე გვხვდება მსგავსი შინაარსის აზრა, როგორც ქართულად და ინგლისურად, ასევე თურქულადაც, რამაც მოხსიერებაში აღბეჭდვის საფუძველზე, ანკეტის მონაწილეთა მიერ ზემოხსენებული ნაწილაკის სწორად გამოყენება განაპირობა.

ასევე უნდა აღინიშნოს, რომ ქართველი რესპოდენტების მიერ ნაკლებად იქნა გამოყენებული ნამყო შედეგობითი დროის ნაწილაკი *miş*.

„*Haberlerde duydum, dün Türkiyede deprem olmuş*“ (ინფორმაციებში მოვისმინე, გუშინ თურქეთში მიწისძვრა ყოფილა) ანკეტაში არსებული წინადადება, ბევრი მონაწილის მიერ შემდეგნაირად იქნა შეესებული: „*Haberlerde duydum, dün Türkiyede deprem oldu*“ (ინფორმაციებში მოვისმინე, გუშინ თურქეთში მიწისძვრა იყო). *Miş* ფორმა, რომელიც სხვა პირების მიერ ნაწილობრივად გამოვიყენეთ, ანუ დასწრების გარეშე ვითარების ასახვას აღნიშნავს, როგორც ჩანს ქართველებში გაუგებრობას იწვევს.

ევს. ეს ფაქტი შეიძლება სასწავლო პროცესში არსებულ ხარვეზს, თემის არასაკმარის განხილვას, ან სახელმძღვანელოში გამოყენების მაგალითების სიმცირეს შეიძლება უკავშირდებოდეს.

შედარებით ნაკლები მასშტაბით, თუმცა საერთო პრობლემას წარმოადგენს აბსოლუტივების გამოყენებასაც: მონაწილეთა ერთი ნაწილისთვის გაუგებარია „ip“ ვითარების აბსოლუტივის გამოყენება, რომლის ქართულ ადეკვატს „და“ კავშირი წარმოადგენს:

სწორი ფორმის: „Şapkasını çıkarıp masanın üzerine koydu“ (ქული მოიხადა და მაგიდაზე დადო) ანკეტირებულ ვარიანტებში ასეთი ვერსია დაწინაურდა: „Şapkasını çıkardı, masanın üzerine koydu“.

როგორც ვხედავთ, აქაც სინტაქსური პრობლემა იჩენს თავს. ზმნის ფუძეზე „ip“ ნაწილაკის დართვით „ve“ კავშირის ჩანაცვლება, ქართველ მონაწილეთა ერთი ნაწილისთვის ან გაუგებარ თემას წარმოადგენს, ან კიდევ მეხსიერებაში მშობლიური გრამატიკის დომინირების საფუძველზე, საკითხის დავიწყებას ან ზედაპირულად ცოდნას აქვს ადგილი.

რაც შეეხება თემების სახით მოცემულ ლექსიკურ ნაწილს, ოთხივე სახის ენობრივ შეცდომებს ვაწყდებით: ორთოგრაფიულს, სინტაქსურს, მორფოლოგიურს და სტილისტურსაც:

ორთოგრაფიული შეცდომებიდან: Arkadaşım, kardeşim, yürüyorum, kırtasie და ა.შ. მრავლად დაშვებული შეცდომები დაფიქსირდა. როგორც ვხედავთ, აბსოლუტურად დარღვეულია თურქულ ხმოვანთა ჰარმონიის წესები (ბოლო მარცვალში არსებული ხმოვნის მიხედვით სუფიქსის შერჩევა). ქართულში, ინგლისურსა და სხვა ენებში თურქულში არსებული ზოგიერთი ხმოვანის არარსებობის გავლენით, ქართველი ენის შემსწავლელის მიერ თურქულად წერის დროს ხშირად ფიქსირდება ამ ხმოვნების უგულებელყოფის ფაქტები.

ლექსიკურ-მორფოლოგიური შეცდომებიდან: Hobim şarkıyı söylemek = ბრუნვის ნიშნის უადგილო გამოყენება;

.... bol bol gülüyoruz, tatlı tatlı konuşuyoruz, bayramını çok seviyorum = კუთვნილების ნაწილაკის უადგილო გამოყენება, წინადადება სინტაქსურად და სტილისტურად გაუმართავია;

.....iyi bir öğretmen olacağım düşünüyorum - dık მასდარის ფორმაზე ბრუნვის ნიშნის გამოყენებლობა;

her hafta sonu arkadaşça topluyoruz (ნაცვლად სიტყვისა: toplanıyoruz - ვიკრიბებით); topluyoruz - ვკრებთ, სიტყვის არასწორი მნიშვნელობით გამოყენება წინადადების უშინაარსობას განაპირობებს;

değiştik yemekler yapıyoruz - არცოდნის საფუძველზე სიტყვის დამახინჯებული გამოყენება;

fotoğraf çekiliyorum ve müzik dinleniyorum - ნაცვლად სიტყვებისა „çekiliyorum“ ve „dinleniyorum“ და მრავალი სხვა, რაც როგორც ვთქვით, წინადადების შინაარსის გაურკვეველობას განაპირობებს.

სინტაქსური შეცდომებიდან: ... „önceden kitap çok okudum, şimdi başka şeyleri ilgileneceğim“. ადგილი აქვს, როგორც ორი წინადადების დაკავშირებისას დროების შეუსაბამობას, ანუ დროების არასწორად გამოყენებას, გარდა ამისა მეორე წინადადებაში ilgilenecek ზმნასთან არასწორი ბრუნვის ნიშნის გამოყენებას;

„benim en mutlu günüm üniversite sınavını kazandığımı öğrendiğim gün, çünkü hem kendimin hemde anne-babamın hayalını gerçekleştirecektim“. ზმნის არასწორი გამოყენება, რაც წინადადებათა წყობის ჰარმონიულობის დარღვევას განაპირობებს, კუთვნილებისა და იზაფეთის გადაჭარბებით გამოყენება.

მსგავსი შეცდომები, როგორც ზევით ავღნიშნეთ, ენის სწავლების პროცესის თანმდევი და პროცესის დაუსრულებლობას აღნიშნავს, თუმცა შეცდომათა ასეთი სიჭარბე ზომების მიღების აუცილებლობაზე მიგვითითებს. ასევე აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ მიუხედავად იმისა, რომ A2 დონე სოციუმში არსებულ თითქმის ყველა სფეროს ასახავს და შესაბამისად საკმაოდ ფართე ლექსიკურ მარაგს მოიცავს, მონაწილეთა თემები ძირითა-

დად მეტად მწირე, შეიძლება ითქვას ა1 დონის ლექსიკით შემოიფარგლა, გარდა ლექსიკის სიმწირისა, დაფიქსირდა სიტყვების არასწორი მნიშვნელობით გამოყენება, ხშირ შეცდომებში განსაკუთრებული ადგილი დაიჭირა ბრუნვის ნიშნებმა, კუთვნილებითი ნაწილაკების არასწორმა გამოყენებამ, აზრის გრამატიკული და შინაარსობრივი კუთხით არასწორმა ჩამოყალიბებამ და ა.შ.

დასკვნა

ჩემს მიერ განხორციელებულმა ანკეტურმა კვლევებმა შემდეგი ამოცანის წინაშე დაგვაყენა: კვლევამ, რომელშიც მონაწილეობა მიიღო ბ1 დონის საწყის ეტაპზე მყოფმა 6 სტუდენტმა და ა2 დონის კურსდამთავრებულმა 20 სტუდენტმა, რომლებსთვისაც თურქული ენა არჩევით საგანს წარმოადგენს, შემდეგი რეალობის წინაშე დაგვაყენა: ენის შემსწავლელთა ყველაზე ხშირ საერთო შეცდომებს წარმოადგენს:

1. ბრუნვის ნიშნების არასწორი და უადგილი გამოყენება. ანკეტური კვლევების მონაწილეთა დიდი უმრავლესობის მიერ თურქულ წინადადებში გამოყენებული ბრუნვის ნიშნებზე აშკარად იგრძნობა მშობლიური ენის ბრუნვათა გავლენა: მიმართულებით-მიცემითი ბრუნვის ნაცვლად ძალიან ხშირად გამოყენებული იქნა ის ბრუნვის ნიშანი, რომელსაც ანკეტის მონაწილე მსგავსი შინაარსის ქართული წინადადების აგებისას გამოიყენებდა;
2. ხშირად დაშვებულ შეცდომებში დიდი ადგილი უჭირავს კუთვნილებითი ნაწილაკის არასწორ გამოყენებას ამ გამოყენებლობას. იგივე შეიძლება თქვას იზაფეთის წარმოებაზეც, აქაც აშკარად იგრძნობა ქართულის გავლენა. ქართული ენის ნათესაობით ბრუნვას თურქული ადეკვატი მოეძებნება (-ის ქართ; -in თურქული), ამიტომაც დიდი უმრავლესობის მიერ იზაფეთის წარმოება წარმატებით განხორციელდა, ხოლო ქართულში სახელებზე კუთვნილებითი

- სუფიქსების არარსებობამ, ანკეტის მონაწილეთა მიერ დაწერილ თურქულ წინადადებებშიც იჩინა სახე;
3. ყოველდღიურობის ამსახველ წინადადებაში, რომელიც აშკარად ფართე დროის (geniz zaman) გამოყენების აუცილებლობას ითხოვს, მონაწილეთა ასევე ძალიან დიდი უმრავლესობა როგორც ჩანს, ისევ ქართული ენის გავლენით ახლანდელი დროის გამოყენებას ამჯობინებს;
 4. ქართული ენა კავშირების ენაა, რთული ქვეწყობილი წინადადების აგება ქართულ ენაში წარმოდგენილია კავშირების გარეშე. ქართული წინადადების სტრუქტურული აგებულება ნათლად აისახა ანკეტის როგორც გრამატიკულ, ასევე ლექსიკურ ნაწილში. მონაწილეთა დიდი ნაწილი, ნაცვლად dik acak მასდარისა, რომელიც ქართული კავშირების თურქულ ადეკვატს წარმოადგენს, წინადადების ბმულობას ისევ კავშირების გზით ამჯობინებს.

დისკუსია

როგორც ცნობილია, ა2 დონე, რომელიც ენის შესწავლის ელემენტარულ საფეხურს წარმოადგენს, გვამლევს სოციუმში არსებულ სფეროებთან დაკავშირებული ლექსიკის საკმაო მარაგს, შესწავლილი გრამატიკული მასალა კი, არსებული ლექსიკის პრაქტიკაში გამოყენების, საყოფაცხოვრებო თემებზე აზრის თავისუფლად ჩამოყალიბების საშუალებას. მიუხედავად ამისა, ანკეტის მონაწილეთა დიდი ნაწილის მიერ წარმოდგენილი თემები მწირი გრამატიკული ფორმებითა და ლექსიკით შემოიფარგლება.

წინადადებებში აზრი ჩამოყალიბებულია მართალია გასაგებად, მაგრამ შეზღუდული გრამატიკული ფორმებით, რაც გვამლევს საფუძველს დავასკვნათ, რომ ნასწავლი მასალა პასიურ მდგომარეობაში რჩება და მისი პრაქტიკაში რეალიზება პრობლემას წარმოადგენს.

როგორც ვხედავთ, ანკეტურმა მონაცემების მიერ ნათლად დახატული სურათი, რომელიც არცთუ ისე სახარბიელოა, სერ-

იოზული დაფიქრების, გადაჭრის გზების პოვნასა და აუცილებელი ღონისძიებების დასახვა-გატარების აუცილებლობის წინაშე გვაყენებს.

რეკომენდაციები

ანკეტურმა კვლევამ ნათლად დაგვანახა ენის შესწავლის პროცესში შემსწავლელის მეხსიერებაში ღრმად ჩაბეჭდილი დომინანტი მშობლიური ენის სტრუქტურული თავისებურებების როლი და მისი გავლენა შესასწავლი ენის რეალიზაციის საკითხში. როგორც კვლევის გრამატიკულმა, ასევე ლექსიკურმა ნაწილმა ნათლად ასახა, რომ თურქული ენის, როგორც არჩევითი, მეორე ენის შესწავლის პროცესი, რომლის პროგრამით გათვალისწინებული მიმდინარეობა კვირაში რამდენიმე საათით შემოიფარგლება, დონის შესაბამისად ენის ფლობას ვერ უზრუნველყოფს, აღნიშნული ფაქტი კი შემდეგი ღონისძიებების გატარების აუცილებლობის წინაშე გვაყენებს:

- 1. სწავლის პროცესში გრამატიკული თემების სწავლება, საკითხთან დაკავშირებული ფართედ განხილული გამოყენების მაგალითების მიწოდება შესასწავლი ენისა და მშობლიური ენის შეპირისპირების საფუძველზე უნდა ხორციელდებოდეს; სასურველია ხაზგასმით იქნეს აღნიშნული და განსაკუთრებული ყურადღება მიექცეს ქართულ-თურქულ ენობრივ თავისებურებათა აღწერას, მსგავსება-განსხვავებულობაზე მსჯელობის საფუძველზე ამა თუ იმ საკითხის სწავლების განხორციელებას;

- 2. გარდა სწავლების პროცესში ზემოთაღნიშნულ საკითხებზე ყურადღების გამახვილებისა, სასურველია შემუშავდეს თურქული ენის სახელმძღვანელო, რომლის მიზანი იქნება:

2.1. ქართველთა მიერ დაშვებულ საერთო შეცდომათა აღმოფხვრის გზებზე ორიენტირება: როგორც ანკეტამ დააფიქსირა, საერთო შეცდომების დიდი ნაწილი მშობლიური ენის ლინგვისტური სტრუქტურის გავლენას უკავშირდება, შესაბამისად, წიგნის მიზანი ამ პრობლემის გადაჭრას უნდა ემსახურებოდეს;

2.2. უნდა უზრუნველყოს პრობლემური თემის ირგვლივ გამოყენების მზა მაგალითებისა და დაკავშირებული ტექსტების ვრცლად მიწოდება და ასევე გაუგებრობების გაქარწყლების მიზნით, ქართულ ენასთან შეპირისპირებითი მაგალითების შემსწავლელზე მიწოდება.

წიგნი ღირებული იქნება ნებისმიერი ენის შემსწავლელისთვის, თუმცა ორიენტირს განსაკუთრებით უნდა წარმოადგენდეს სტუდენტები, რომლებსაც თურქული ენა სპეციალობას არ წარმოადგენს და შესაბამისად მათი სასწავლო პროცესი, როგორც არჩევითი საგნის შესწავლა კვირაში რამდენიმე საათით შემოიფარგლება. განსაკუთრებულად ღირებული იქნება მათთვისაც, ვინც თურქულ ენას დამოუკიდებლად, სასწავლებლის გარეთ და მასწავლებლის გარეშე ეუფლება.

ნებისმიერი სწავლის მიზანი ნაყოფიერი შედეგია. იმედი მაქვს, რომ ეს ნაშრომი, რომლის მიზანსაც ქართველთა მიერ დამუშავებულ საერთო შეცდომებზე ორიენტირება და ხარვეზების აღმოფხვრის გზებზე მუშაობა წარმოადგენს, სწავლების პროცესში მოსალოდნელ შეცდომათა თავიდან აცილებისა და შედეგად სასწავლო პროცესის გამარტივების უზრუნველყოფის საკითხში გარკვეულ წვლილს შეიტანს.

გამოყენებული ლიტერატურა:

- შავერდაშვილი, ე., ფიცხელაური, ნ., რამიშვილი, ფ., გვასალია, მ. (2014). *უცხოური ენების სწავლების საფუძვლები*. თბილისი: ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი.
- Gökçebağ, D. (2018). *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğrenen Yunanlıların Yaptıkları Dilbilgisel Hataların İncelenmesi*. International journal of teaching turkish as a foreign language.

REFERENCES:

- Shaverdashvili, E., Fitskhelauri, N., Ramishvili, F., Gvasalia, M. (2014). *Utshouri Enebis Sts'avlebis Safudzvlebi*. Tbilisi: ilias Sakhelmts'ifo Universit'et'i.
- Gökçebağ, D. (2018). *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğrenen Yunanlıların Yaptıkları Dilbilgisel Hataların İncelenmesi*. International journal of teaching turkish as a foreign language.